

Sokratis Ölüler Şehrinde

Suphi Varım

MASALCININ SMYRNA'DA SON GECESİ

BAŞLANGIÇ

Duvardaki renk cümbüşü yağlıboya tablolarla dalgalı denizde seyreden yelkenli gemiler, sarp kayalıklarda parıldayan deniz fenerleri vardı. Aralarına eski devirlerin korsanlarının kömür kalemle resmedilmiş portreleri asılmıştı. Canlıymış gibi duran sert bakışları, aynalı bardaki akvaryumun ve içlerinde irili ufaklı kadirge maketleri olan şişelerin üstündeydi. Çark şeklindeki avizenin ışığı yavaş yavaş kararırken korsanların gözleri, içerideki son müşteriye yöneldi sanki.

Pencere kenarındaki masada oturan siyah redingotlu adam, garsonun hafifçe öksürmesiyle başını masadaki defterden kaldırdı. Garson, nazik bir tavırla kapatma vaktinin geldiğini bildirdi. Adam hesabı ödedi, defteri ve yazı takımını çantasına koydu. Silindir şapkasını başına geçirip Café de la Marine'in Poseidon ve Afrodite vitraylı kapısından çıktı.

Kiliselerin çanları gece yarısını bildiriyordu. Geç olmasına rağmen hemen limana dönmek istemedi. Zaten gemide bir ay kadar tıklıp kalmıştı. Smyrna'ya yaklaşırken şehirde vebaya rastlandığı haberi gelmiş, gemi Karantina açıklarında beklemeye alınmıştı. O da dürbünle şehri seyretmiş, hayran olduğu binaları sırça köşkler, altın kubbeler, gümüş çan kuleleri ve minareler şeklinde zihninde canlandırmıştı. Sahilde gidip gelen arabaların tek boynuzlu

atlarını karlı Pagos Dağı'na doğru kanat çırparken tahayyül etmişti. Dağdaki kristal kaleden, pelerinleri rüzgârda uçuşan şövalyeler çıkmış, mücevher tekerlekli arabalardan inen güzel prensesleri ve yakışıklı prensleri karşılaşmışlardı. Gökkuşağındaki periler, yıldız tozu yağdırmışlardı. Bu hayallerini defterine kaydetmiş, karantina kalkınca sahile çıkmıştı. O günden beri kenti hayranlıkla dolaşiyor, masal taslakları kaleme alıyordu.

Hans Christian Andersen, şehirde son gecesi olduğu için biraz daha dolaşıp gemiye öyle dönmeye karar verdi. Bir süre yürüdüktan sonra şehri saran sisin içinde Sancak Kale'nin silueti gözüne çarptı. Kendini kurşun askerlerin kol gezdiği hayal âlemine bıraktı. Bir şeyler karalamanın tam vaktiydi.

Sokak lambasının aydınlattığı bir köşkün bahçe duvarına oturup defteri ile yazı takımını çantadan çıkardı. O sırada kanalizasyon mazgalından başını uzatan bir sıçan gördü. Tedirginlik içinde bacaklarını geriye çekerken, defterini bahçeye düşürdü. Dikkatsiz davrandığı için söylendi, bahçeye atlamaya hazırlandı. Derken, bahçedeki barakanın önünde bir sıçan daha gördü, içindeki tedirginlik korkuya dönüştü. Dimağının hayal perdesinde gözleri alev saçan, omuzlarına fareler tünemiş, kara urbalı Azrail belirdi. Gökyüzü kan kırmızısına dönüştü, ölüm meleği gittikçe devleşti, kara peleriniyle ve pençeleriyle kenti sardı.

Adam titredi. Vebanın pençesi hâlâ şehirde olabilirdi. Bir an evvel gemiye dönmeliydi. Tuttuğu notlar nasılsa hatırlıydı, kamarasındaki diğer deftere yeniden yazabilirdi. Yazı takımını çantasına koydu, sokağı endişeyle gözden geçirdi. Başka sıçan görmeyince duvardan indi, hızlı adımlarla limana açılan sokağa saptı. Kibritçi kız, kandi-linden yayılan ışıkla ona yol gösterdi.

Bahçedeki barakanın penceresinden bakan delikanlı, silindir şapkalı adamın uzaklaştığını görünce rahatladı.

Zira onu hırsız sanmıştı. Köşkün Fransız sahibi eğlence kumpanyasıyla turnede olduğu için delikanlı, günlerdir eve hırsız gireceğinin evhamıyla yaşıyordu. Geceleri uyuymayıp tetikte bekliyordu. Ne de olsa köşkün sadece bahçivani değil, bekçisiydi de.

Adamın bahçeye ne düşürdüğünü merak etti, barakadan çıktı. Duvarın dibindeki çiçeklerin arasında bir defter görünce eline aldı, sokak lambasının ışığına doğru kaldırdı. Defterin kapağında bir isim vardı. Adamın ismi olmalıydı. Sayfaları çevirdi. Bilmediği bir lisanla kaleme alınmış yazıları görünce, meçhul adamın başka bir memleketten geldiğine hükmetti. Belki yazılanlar çok mühimdi. Tarihlere bakılırsa günlük olabilirdi. Keşke anadili Fransızca'nın yanında başka lisanlar öğrenseydi de yazılanları anlayabilseydi.

Yabancıнын hâlâ civarda olmasını ümit ederek, çınıraklı bahçe kapısını açtı, birkaç adım ilerledi. Ancak kimseyi göremedi. Defterin kapağına tekrar baktı, adamın ismini güçlkle telaffuz ederek karanlığa, sese seslendi. Karşılık alamayınca barakaya döndü. Defteri karyolanın kenarındaki komodinin çekmecesine koydu. Sahibi sabah gelip isterdi belki.

YETMİŞ İKİ SENE SONRA

1

Amerikan bandıralı şilep, karanlık denizde huzmeler oluşturan ışıklarıyla limana yaklaşıyordu. Yarattığı kurşunu dalgalar yüzünden bir mavna, bağlı olduğu iskelenin ayağına çarptı. Geminin dumanı, mavnanın üstünde kara bulutçuklar meydana getirdi, ortalığı is kokusu sardı.

Mavnadaki çuvalların arasında uyuklayan dazlak, pala bıyıklı adam, öksürerek doğruldu. Yüzünü ovuşturdu, gözlerini merakla Rıhtım Caddesi'ne çevirdi. Gidişat ne durumdaydı acaba?

İskelelerde fenerler, meşaleler yakılmıştı. Kırmızıya ve sarıya çalan yansımaları, dalgaların arasında birbirlerinin içine girip çıkıyordu. Liman işçileri, hamallar ve sandalcılar, gemi acentelerinin önünde toplanmıştı. Acentelerin şapkalı, takım elbiseli ve papyonlu memurlarıyla hararetle tartışıyorlardı. Çok geçmeden gergin konuşmalar sona erdi. İşçiler gemilerin bağlı olduğu tarafa yöneldiler, memurlar acente binalarına girdiler.

Mavnadaki adam, grevin devam edeceğini tahmin etti. İşçiler yeni gelen şilepten mal boşaltmayacaklarını bağıra çağıra ilan edince emin oldu. Urganların arasındaki fesini alıp başına geçirdi, yeleşinin düğmesini ilikleli. Mavnadan iskeleye sıçradı, bir kahvehaneye gitmek için İngiliz İskelesi'ne doğru yürüdü. Onu saygıyla selamlayan hamallara elini göğsüne vurarak karşılık verdi.

Cumali Emrullah, grevin başlamasından beri mavna-

larda, ardiyelerde, kahvehanelerde pineklediği için sıkılıyordu. Ona akıl danışmaya gelen genç hamallarla yaptığı sohbetler de sıkıntısını gidermiyordu. Grev bir an evvel sona ereydi de hamalbaşı olarak tekrar işe koyulabileydi.

Çocukluğundan beri sırtında yük taşımaktan başka iş bilmezdi. Babası onu Liman İşçileri Loncası'na teslim etti edeli, hayatı liman ile ev arasında geçiyordu. Kırk küsur sene geçmişti aradan. Eskiden loncadan da ayrılmazdı. Ancak loncalar geçen sene lağvedilince o kapı kapanmıştı. Evde bekleyeni olmadığı için lonca mensuplarını aileden sayardı Cumali. Meşakkatli bir mesainin ardından onlarla kahvehaneye veya meyhaneye kapılanmaktan büyük haz duyar, yalnızlığın kahredici hüznünü unuturdu.

Köşedeki kahvehaneye girdi, müşterileri selamladı, her zaman oturduğu masaya kuruldu. Çıraftan kahve istedi, yelek cebinden tespini çıkardı.

Sırtına bir el dokundu. Arkasına dönünce zayıf, siyah sakallı ve karga burunlu biriyle göz göze geldi.

“Selamünaleyküm ağa” dedi adam.

“Aleykümselam Abbas. Hayrola, bu vakitte burada işin ne?”

“Deniz havası alayım dedim. Bütün gün talaş solumaktan imanım gevredi. Kahveye girdiğini görünce hatırını sormak istedim.”

“İyi yaptın. Allah razı olsun. Geç otur. Ne içersin?”

Adam, kahve içeceğini söyledi, hamalbaşının karşısındaki iskemleye oturdu.

“Marangozhanede işler nasıl?” diye sordu Cumali.

“Şükür. Geçinip gidiyorum. Sen ne durumdasın? Grev varmış.”

“On gündür sürüyor. İnşallah bir an evvel biter de tekrar mesaiye başlarız.”

Abbas, tebessüm ederek, “Bilirim seni, çalışmadan duramazsın” dedi.

“Ne edeyim usta, bütün meşgalem iş.”

Kahveci çırağı, fincanları ve su bardaklarını masaya bıraktı.

Abbas, “Eğlenceye de vakit ayır” dedi. “Şanzelize Kumpanyası, Paradiso’da gösteri yapıyor. Sahibini tanırım. Marangozluk işleri bana ait. Cumartesi akşamı gösteriye davet etti. Birlikte gidelim. Senin için de değişiklik olur.”

“Eksik olma, istemem. Eğlence benim neyime?” Yüzünü iyice astı.

“Öyle deme yahu! Hem, orada taze bir kızcağız var. Pek güzel. Maşallah, boylu boslu... Oynaşmak niyetindeyim. Gelip gör de fikrini söyle.”

“Laf anlamaz mısın, istemem.”

“Öyle deme ağa. Sen de ben de elliye merdiven dayadık. Biraz da sefahat lazım... Dünyaya bir kez geliyoruz.”

Cumali, başını iki yana sallayarak, “Benden geçti o işler” dedi sert bir sesle.

Dalgın düşüncelerle fincana uzandı. Mahalle komşusu Abbas Haşmet’in eğlence ve kadın peşinde koşması olacak şey değildi. Öyle ya, karısını altı ay evvel toprağa vermişti. Tek oğlunu son Balkan Muharebesi’nde yitirmişti. Keyif âlemine meyletmek yerine onların yasını tutmalıydı.

Marangoz, “Sen bilirsin” dedi ve içinden, arkadaşının onu karısı ile oğlu yüzünden kınadığını geçirdi. Ne de olsa aynı mahallede büyümüşlerdi, birbirlerinin duygularını, huylarını gayet iyi bilirdilerdi.

Fincanı ağzına götürürken, toprağın altında yatanlardan kimseye hayır gelmeyeceğini, hayatın devam ettiğini Cumali’ye söylemeyi düşündü. Ancak hemen vazgeçti. Ansızın parlayıp öfkelenen, dediğim dedikçi hamalbaş, etmedik laf bırakmazdı. Kahvesini bitirdikten sonra para çıkarmak için elini ceketinin cebine soktu.

Kaşlarını çatarak, “Hesap benden” dedi Cumali ve arkadaşının elini kavradı.

Marangoz, “Allah razı olsun, kesene bereket” diye karşılık verdi, hamalbaşıyla vedalaştı.

Kahvehaneden çıktı, Rum ve Türk işçilerin arasından geçerek marangozhanenin yolunu tuttu. Çırakları ve kalfasıyla bir an evvel çalışmaya başlamalıydı. Geçenlerde külliyetli bir sipariş almıştı. Hükümetin loncaları kapatmakla ne kadar faydalı bir iş yaptığını düşündü. Eskiden olsa loncalar, akşamları çalışmaya izin vermezlerdi. Bu yetmezmiş gibi yevmiyelere de, mesai şartlarına da karışıklardı. Şükür, bitmişti o devir.